Małgorzata Milewska-Stawiany

Augmentativa w języku górnołużyckim

Nazwy augmentatywne stanowią w języku górnołużyckim jedną z podstawowych kategorii modyfikacyjnych rzeczownika. Derywaty te, oznaczające duży rozmiar przedmiotu, łączą w sobie najczęściej znaczenie ekspresywne, a więc ustosunkowanie emocjonalne pejoratywne nadawcy względem desygnatu podstawy.

Mikławš Krječmar stwierdza: *Augmentativa wosylnjeja woznam zakładnych słowow: mužisko je sylny, wulki, zwjetša hrozny muž.* [...] *Pola wšěch augmentatiwow mamy mjenje abo bóle njepřijomne začuća;* [...] *nimale ze wšěmi augmentatiwami wuprajamy něšto pejoratiwne, jenož zrědka swoje spodźiwanje: to je dubisko, mužisko ...*![1] Natomiast wg Hinca Šewca: *Augmentatiwy zesylnjeja woznam zakładneho słowa. Při wosobach je powjetšenje zwjetša zwjazane z pejoratiwnym woznamom.*[2]

W języku górnołużyckim nie istnieje odrębna kategoria słowotwórcza nazw ekspresywnych rzeczownika.[3] W zasadzie nie ma odrębnych formantów wyspecjalizowanych w tworzeniu nazw wskazujących na emocjonalne ustosunkowanie się nadawcy do desygnatu. Funkcję tę pełnią te same wykładniki formalne, które budują nazwy deminutywne i augmentatywne.

Augmentativa stanowią w języku górnołużyckim klasę otwartą. Od każdego rzeczownika, jeśli tylko jest to dopuszczone semantyką i potrzebne, może być utworzona nazwa augmentatywna.

Podstawowym żywym wykładnikiem augmentatywności w języku górnołużyckim jest formant *-isko*, np. *mužisko*, *psyčisko*, *žonisko*. Formant *-išćo*, np. *hólčišćo*, *žonišćo* pojawia się w wyekscerpowanym materiale rzadko, natomiast *-idło*, np. *kočidło* tylko sporadycznie.

Pomijam w moich rozważaniach derywaty, wymieniane przez Krječmara[4] i Šewca[5] w kategorii augmentatiwów, z formantem *-ač/-ak*, np. *brjuchač* ‘brzuchacz’, *rjebłač/rjebłak* [: *rjebło* ‘żebro’] ‘chuderlak’, *kutłač/kutłak* [: *kutło* ‘trzewia, brzuch’] ‘grubas’, *klachač* [: *klacha* ‘niezgrabna stopa’] ‘niezgraba’, *hłowač*, *horbač* itd. Bliższe są one kategorii *Nomina attributiva*, choć z wyraźnym nacechowaniem pejoratywnym.

Źródło badawcze stanowią najważniejsze słowniki języka górnołużyckiego: [K. B.] Pful, *Łužiski serbski słownik*, Budyšin 1866; F. Rězak, *Deutsch-wendisches encyklopädisches Wörterbuch der oberlausitzer Sprache*, Bautzen 1920; J. Kral, *Serbsko-němski słownik hornjołužiskeje serbskeje rěče*, Budyšin 1927; F. Jakubaš, *Hornjoserbsko-němski słownik*, Budyšin 1954 oraz T. Meškank, *Retrogradny słownik hornjoserbskeje rěče*, Berlin 2001[6]. Ponadto wykorzystano w pracy górnołużyckie teksty literackie znaj-

---

[1] M. Krječmar, *Tworjenje słowow w hornjoserbšćinje*, „Lětopis Instituta za serbski ludospyt“, rjad A, čisło 2, 1954, s. 40.

[2] H. Šewc, *Gramatika hornoserbskeje rěče*, 1. Zwjazk *fonematika a morfologija*, staw 3.1.7. *Słowotwórba substantiwow*, Budyšin 1968, s. 94.

[3] Zob. H. Šewc, *Gramatika* [...], s. 87–97.

[4] Zob. M. Krječmar, *Tworjenje* [...], s. 40.

[5] Zob. H. Šewc, *Gramatika* [...], s. 94.

[6] Słownik ten jest indeksem a tergo do słownika P. Völkela: Hornjoserbsko-němski słownik. Prawopisny słownik hornjoserbskeje rěče, 4., sylnje předźěłany a rozšěrjeny nakład, Budyšin 1981.

dujące się w pamięci komputera w Instytucie Łużyckim w Budziszynie: H. Zejler, *Zhromadźene spisy. Zwjazk I. Lyrika*, Budyšin 1972; J. Bart-Ćišinski, *Zhromadźene spisy*, Zwjazki 2–5, Budyšin 1969–1977; Marja Kubašec, *Bosćij Serbin. Historiski roman.* Prěni dźěl, Budyšin 1963, Druhi dźěl, Budyšin 1964, Třeći dźěl, Budyšin 1965; *Wosadnik. Modlitwy a kěrluše za katolskich Serbow*, Budyšin 1977; J. Brězan, *Feliks Hanuš*. 1. dźěl, Budyšin 1968 (Zhromadźene spisy w jednotliwych wudaćach, 4. zwjazk); B. Budar, *W susodstwje makrelow*, Budyšin 1979; M. Młynkowa, *Zhromadźene spisy 1. Powědančka a drobna proza*, Budyšin 1994; *Zhromadźene spisy 2. Dny w dalinje*, Budyšin 1994; D. Šołćina, *Seklojta šćežka. Powědki*, Budyšin 1999 i w mniejszym stopniu inne teksty.[7]

Najwięcej nazw augmentatywnych pochodzi ze słowników Pfula, Rězaka i Krala. Słownik Pfula stworzył podwaliny górnołużyckiej leksyki okresu odrodzenia narodowego. Pful wprowadził do niego dużo czechizmów, innych slawizmów, a najwięcej neologizmów, które tworzył od rodzimych tematów lub kalkował z niemieckiego. Słownictwo Pfula pochodzi z różnych okresów i różnych źródeł, z wielu odmian wyznaniowych i regionalnych. Słownik ten stał się podstawą późniejszych słowników, przede wszystkim Rězaka i Krala.[8] Natomiast Jakubaš i Völkel pominęli wiele haseł swoich poprzedników, ponieważ dążyli do przedstawienia słownictwa pochodzącego z żywego języka.[9]

Przy doborze materiału zastosowano metodę selekcji. Wykorzystano w opracowaniu tylko te konstrukcje, które pojawiają się przynajmniej w dwóch słownikach.[10]

I. Formant *-isko*.

W słownikach Pfula, Rězaka, Krala, Jakubaša i Meškanka[11] występuje łącznie 915 formacji ekspresywnych utworzonych przyrostkiem *-isko*, w tym 438 derywatów od rzeczowników rodzaju męskiego, 360 od rzeczowników rodzaju żeńskiego, 96 od rzeczowników rodzaju nijakiego oraz 21 utworzonych od rzeczowników występujących w liczbie mnogiej.

Po selekcji materiału do analizy wykorzystano 757 nazw augmentatywnych, z tego 7, które pojawiają się we wszystkich 5 słownikach: 3 o podstawach w rodzaju męskim: *hólčisko*, *mužisko*, *psyčisko*; 2 o podstawach w rodzaju żeńskim: *holčisko*, *žonisko*; 2 o podstawach rodzaju nijakiego: *ćělisko*, *zwěrisko*. Pojawienie się tych nazw we wszystkich źródłach badawczych świadczy chyba o największej frekwencji tych augmentatiwów w języku górnołużyckim. W słownikach Pfula, Rězaka, Krala, Meškanka pojawia się 5 wspólnych haseł, w tym 3 o podstawach w rodzaju męskim: *jězorisko*, *kamjenisko*, *ptačisko*, 2 o podstawach w rodzaju nijakim: *bahnisko*, *łožisko*. W słownikach Pfula, Rězaka, Krala, Jakubaša – 1 wspólna nazwa o podstawie w rodzaju męskim:

---

[7] Zachowywana jest ortografia stosowana w poszczególnych źródłach.

[8] Zob. E. Siatkowska, T. Meškank, *O języku Łużyczan prawie wszystko*, Warszawa 2001, s. 45–46.

[9] Zob. T. Lewaszkiewicz, *Słowotwórstwo apelatywnych nazw miejsc w języku górnołużyckim*, Prace Slawistyczne 67, Wrocław 1988, s. 33.

[10] Niestety, selekcja materiału nie może wykluczyć derywatów tworzonych sztucznie (między innymi z tej przyczyny, że Rězak i Kral korzystali ze słownika Pfula), może je jednak w pewnym stopniu ograniczyć.

[11] W dalszej części artykułu słowniki te będą oznaczane skrótami od pierwszych liter nazwisk autorów: P, R, K, J, M.

djablisko. W 3 słownikach: Pfula, Rězaka, Krala występuje łącznie 328 wspólnych haseł, a w słownikach Pfula, Krala i Jakubaša – 1 wspólna nazwa o podstawie w rodzaju żeńskim: *žilisko*. W 2 słownikach: Pfula i Rězaka występują 93 wspólne augmentativa, Pfula i Krala – 108, Rězaka i Krala – 214. W ten sposób wyeliminowano z badań 158 nazw (około 17 % wszystkich nazw). W materiale porównawczym wyodrębniono ze słowników 320 nazw ekspresywnych o podstawach rodzaju męskiego (około 42,3 % badanych nazw), 320 o podstawach rodzaju żeńskiego (około 42,3 %), 96 – rodzaju nijakiego (około 12,6 %), 21 występujących w liczbie mnogiej (około 2,8 %). Z tekstów literackich wyekscerpowano 46 derywatów augmentatywnych na *-isko*, najwięcej z twórczości Ćišinskiego – 15: *človječisko*, *hłowisko*, *horiska*, *hólčisko*, *kamjeniska*, *korjeniska* (3), *muriska*, *mužisko* (2), *skaliska* (3), *škałobiska*, *wichoriska* (3), *wujisko*, *zubiska*, *zwěriska* (4), *žołmiska* (2); z Brězana – 8: *chorhojisko*, *kamjenisko*, *płomjenisko*, *psyčisko*, *wěžisko*, *wroćisko*, *zwěrisko* (4), *žonisko*; z Kubašec – 7: *dubiska* (4), *hrodźisko*, *korjenisko* (2), *mužisko* (2), *rybisko*, *zwěrisko*, *žonisko*; z Zejlera – 6: *Hanisko*, *hólčisko*, *hrodźisko*, *psowiska* (: *psowi* ‘psi’), *psysko*, *swinisko*; ze zbioru pieśni religijnych *Wosadnika* – 5: *djablisko*, *hadźisko*, *hlebisko*, *hłowisko*, *ludźisko*; z Młynkowej – 3: *hadźisko*, *hólčiska* (2), *mrowiska*; z Budara – 2: *ptačiska* (2), *rybisko*; z Šołćiny – 1: *skaliska*.

Formant *-isko* we współczesnym języku górnołużyckim nie jest funkcyjnie zróżnicowany. Tworzy on wyłącznie nazwy augmentatywne. Derywaty z sufiksem *-isko* tworzone są regularnie od rzeczowników trzech rodzajów gramatycznych.

Wszystkie te formacje mają na ogół, niezależnie od rodzaju gramatycznego podstawy słowotwórczej, a zgodnie z wygłosem na *-o* rodzaj gramatyczny nijaki, który ujawnia się w formach przydawek, np. Brězan: *módrojte płomjenisko* (: *płomjo*); Kubašec: *mócne kamjenite hrodźisko* (: *hród*), *brodate mužisko* (: *muž*), *stare*, *šamałe žonisko* (: *žona*); Młynkowa: *lesćiwe hadźisko* (: *had*), a także orzeczeń, np. Ćišinski: *Do Miłoćic přićahnyło mužisko bě z cuzby so*; Zejler: *Tak něhdy lóze hólčisko je wonkach w polu wołało.*

Pluralia tantum – leksemy o defektywnym paradygmacie – występujące tylko w liczbie mnogiej, a więc niecharakteryzujące się żadnym z trzech rodzajów gramatycznych znanych liczbie pojedynczej, tworzą augmentativa, które również zasadniczo występują w liczbie mnogiej, np. *cypiska* (: *cypy* ‘cep’), *jasliska* (: *jasle/jasla* ‘zagroda), *saniska* (: *sanje*), *sliniska* (: *sliny* ‘ślina, śluz), *wikiska* (: *wiki* ‘targ’). Pojawia się jednak tendencja do wyrównywania analogicznego tego typu rzadkich konstrukcji do rzeczowników liczby pojedynczej, np. *durisko* (: *durje* ‘drzwi’) Rězak, *nawočnisko* (: *nawoči/ nawočnicy* ‘okulary’) Kral. Potwierdza to też cytat z Brězana: *Ćežke železne wroćisko bě powotewrjene.*

Przejdźmy teraz do charakterystyki funkcji ekspresywnej formantu *-isko*. Przy szukaniu wykładników językowych, które by na wartości emocjonalne bezpośrednio wskazywały, trzeba zwrócić uwagę na przydawki towarzyszące derywatom ekspresywnym na *-isko*. W słowniku Pfula i Krala najczęstsze przydawki, które służą do objaśniania znaczenia augmentatiwów są następujące: *große*, *-er*, *-es; abscheuliche*, *-er*, *-es; häßliche*, *-er*, *-es; unangenehme*, *-er*, *-es*; *missfällige*, *-er*, *-es; schlechte*, *-er*, *-es.*

Oto przydawki, które udało się wydobyć z tekstów literackich:

1) przydawki wskazujące na wielkość, ciężar, ogrom charakteryzowanego obiektu:
   a) *wulke a sylne mužisko* (Kubašec),
   b) *ćežke železne wroćisko* (Brězan),
   c) *mócne*, *kamjenite hrodźisko* (Kubašec),

d) *wysoke horiska* (Ćišinski),
e) *wysoke dubiska* (Kubašec),
f) *woclane zwěrisko* (Brězan);

2) przydawki wskazujące na niezwykłość, okropność, grozę:
a) *złe ludźisko* (Wosadnik),
b) *złe hadźisko* (Wosadnik),
c) *złe (falšne) psysko* (Zejler),
d) *(čerwjene) wohidne mrowiska* (Młynkowa),
e) *dajace zwěrisko* (Kubašec),
f) *dźiwje wichoriska* (Ćišinski),
g) *dźiwje žołmiska* (Ćišinski),
h) *dźiwne rybisko* (Budar);

3) przydawki wskazujące na starość charakteryzowanego obiektu:
a) *stare (šamałe) žonisko* (Kubašec),
b) *stare kamjenisko* (Ćišinski),
c) *stolětne dubiska*, *spowalene dubiska* (Kubašec);

4) przydawki wskazujące na takie cechy obiektu, które wywołują niechęć, odrazę, wstręt itp. uczucia:
a) *njeswěrne žonisko* (Brězan),
b) *hórke Hanisko* (Zejler),
c) *lóze hólčisko* (Zejler, Młynkowa),
d) *(stare) šamałe žonisko* (Kubašec),
e) *njeporadne psowisko* (: od adj. *psowi* ‘psi’) (Zejler),
f) *(złe) falšne psysko* (Zejler),
g) *lesćiwe hadźisko* (Młynkowa).

Nie występują w materiale przydawki – właściwe polszczyźnie w połączeniu z rzeczownikami żywotnymi, wskazujące na takie cechy charakteryzowanego przedmiotu, które wywołują względem tego przedmiotu takie uczucia, jak współczucie, litość itp., np. *słabe chłopisko*, *znużone konisko*. Nie pojawiają się także przydawki wskazujące na różne dodatnie cechy charakteryzowanego przedmiotu, np. *poczciwe chłopisko*, *dobre człeczysko*.[12]

Nazwy augmentatywne stanowią liczną klasę zróżnicowaną semantycznie. Oto przykłady najliczniejszych grup semantycznych[13]:

1) nazwy zwierząt (w tym zwierzęta domowe, dzikie, ptaki, ryby, owady) (96):
a) PRKJM (r.m.): *psyčisko*, (r.n.) *zwěrisko*,
b) PRKM (r.m.): *ptačisko*,
c) PRK (r.m.): *baćonisko*, *boranisko*, *ćělčisko*, *čerwisko*, *hadźisko*, *jerjejsko/jerisko*, *jěžisko*, *karpisko*, *kołpisko*, *kózlisko*, *pawčisko*, *psysko*, *rapačisko*, *skopisko*, *škórčisko*, *tkhórisko*, *wjapřisko*, *wjelbłudźisko*, *wjelčisko*, *wolisko*, *wroblisko*, *zaječisko*, (r.ż.): *čmjelisko*, *husańčisko*, *husysko*, *ješćelčisko*, *koblisko*, *kočisko*, *krodawisko*, *kruwisko*, *kunisko*, *kuntworisko*, *kurotwisko/kur(w)otwisko/kurwoćisko*, *mušisko/*

[12] Zob. B. Kreja, *Słowotwórstwo rzeczowników ekspresywnych w języku polskim*, Gdańsk 1969, s. 154–158.

[13] Podział na grupy semantyczne może stanowić kwestię dyskusyjną, ale trudno tu określić ścisłe i jednoznaczne granice.

muchisko, *myšisko*, *rančisko*, *rybisko*, *sernisko/sornisko*, *sróčisko*, *sykorisko*, *šćučisko*, *wjewjerčisko*, *wowčisko*, *wrónisko*, *wudrisko*, *žabisko*, (r.n.): *ćelisko*,

d) PR (r.m.): *konisko*, *lawisko*, (r.ż.): *kozysko*, *molisko*, *trućisko*, *wosysko*, (r.n.): *prosysko*, (l.mn.): *kuriska*,

e) PK (r.m.): *ješćerisko/ješćeŕisko*, *knoćisko*, *mjetelisko*, *piskorisko*, *srokopjelisko*, *šeršenisko*, *wóslisko*, (r.ż.): *barmisko*, *hilisko*, *hnidźisko*, *krokawisko*, *mrowisko*, *sowisko*, *swinisko*, *škrěkawisko*, *wopičisko*, *zwěrinisko*,

f) RK (r.m.): *bručisko*, *čižisko*, *hawronisko*, *hołbisko*, *kocorisko*, *račisko*, *sknadźisko*, *słonisko*, *sokolisko*, *šwjerčisko*, *wuhorisko*, *žrěbčisko*, (r.ż.): *čaplisko*, *jałojčisko*, *kokošisko*, *kok(u)lisko*, *matčisko*, *pocpulisko*, *pstružisko*, *wačisko*, (r.n.): *jehnisko*,

2) nazwy roślin i ich części (90):

a) PRK (r.m.): *dźećelisko*, *hrabisko*, *hribisko*, *ječmjenisko*, *kalisko*, *khmjelisko*, *kolijisko*, *korjenisko*, *krěnisko/khrěnisko*, *kwěćisko*, *lenisko*, *lisćisko*, *tobačisko*, *topolisko*, *tručisko*, *worješisko*, *wrjosysko*, (r.ż.): *cedrisko*, *cyblisko*, *khójnisko*, *krušwisko*, *lipisko*, *makojsko*, *malenisko*, *morchwisko*, *retkwisko*, *rěpisko*, *rostlinisko*, *różisko*, *sćinisko*, *slowčinisko*, *slowčisko*, *solotwisko*, *truskalčisko*, *wišenisko/wišnisko*, *wjeŕbisko*, *žerchwisko*, *žołdźisko*, (r.n.): *jadrisko*, *stwjelčisko*, *zelisko*, *zornisko*,

b) PR (r.m.): *kłosysko*, *wjazysko*, *wowsysko*, (r.ż.): *brězysko*, *hałozysko/hałuzysko*, *krušenisko*, *pomjedźisko*, *pšeńčisko/pšeničisko*, *wólšisko*, (r.n.): *lisćisko*, *symjenisko*, *žićisko*, (l.mn.): *konopiska*,

c) PK (r.m.): *bučisko*, *dubisko*, *kobołčisko*, *šmrěčisko*, *štomisko*, (r.ż.): *běrnisko*, *datlisko*, *dynisko*, *jabłonisko*, *smoržisko*, *třepjelčisko*, *třěšnisko*, *wólšinisko*, *wólžiwisko*, (r.n.): *łopjenisko*,

d) RK (r.m.): *keŕčisko*, *kochćisko*, *kostřančisko*, *makisko*, *mochisko*, *naličisko*, *pjeńčisko*, *pyrisko*, *repušisko*, *słodźisko*, (r.ż.): *citronisko/cytronisko*, *hablisko*, *jědlisko*, *jiwisko*, *kićisko*, *kopřiwisko*, *marušisko*, *přěsadźisko*, *skorisko*, (r.n.): *jabłučisko*,

3) nazwy sprzętów, przyrządów itp. (53):

a) PRKM (r.n.) : *łožisko*,

b) PRK (r.m): *čworisko*, *kótlisko*, *rěblisko*, *stolisko*, *stólčisko*, (r.ż): *čwicysko/čwičisko*, *dóńcysko/dóńčisko*, *kadźisko*, *křinisko*, *křińčisko*, *kwačisko*, *łžičisko*, *pičelisko*, *pónwisko*, *šćěćisko*, *škleńčisko*, *šklisko*, *trubjelisko*, *twjelisko*, *wobručisko*, (r.n.): *wojisko*, *zwjenisko*,

c) PR (r.m.): *horncysko/hornčisko*, *rubisko*, *wobrazysko*, (r.ż.): *kobjelisko*,

d) PK (r.m.): *bowisko*, *kamorisko/khamorisko*, *korbisko*, *talerisko*, *trónisko*, (r.ż.): *běliznisko*, *štandźisko*, *šwindźisko*,

e) RK (r.m.): *karančisko*, *klučisko*, *košisko*, *měchisko*, *wačokisko*, (r.ż.): *delčisko*, *mutwisko*, *polčisko*, *škorodwisko*, *tobolisko*, *trubisko*, *wanisko*, *wjechl(aw)isko*, *wotrohisko*, *wuzdźisko*, (r.n.): *mydlisko*, *sedlisko*, *sudowisko*,

4) nazwy części ciała ludzi i zwierząt (54):

a) PRKJM (r.n.): *ćělisko*,

b) PRK (r.m.): *palčisko/palcysko*, *pazorisko*, *pucherisko*, *pupisko*, *zubisko*, (r.ż.): *hłowisko*, *ledźbisko*, *pjećisko*, *ričisko*, *ručisko*, *stopisko*, *wutrobisko*, (r.n.): *čolisko*, *licysko*, *rjeblisko*, *wočisko*, *wumjenisko*,

c) PKJ (r.ż.): *žilisko*,

d) PR (r.m.): *cycysko*, *włosysko*, (r.ż.): *nozysko*, *šipisko*, (r.n.): *čelesnisko*, *plecysko*, (l.mn.): *jatriska*, *kałdoniska/khałdoniska*,

e) PK (r.m.): *brjušisko*, (r.ż.): *brodźisko*, *hubisko*, (r.n.): *ścehnisko*,

f) RK (r.m.): *jazyčisko*, *khribjećisko*, *khrymsćisko*, *łohćisko*, *nohćisko*, *nopisko*, *panohćisko*, *porsćisko*, *pysčisko*, *rjapisko*, *rohisko*, *tylisko*, (r.ż.): *dłónisko*, *klamisko*, *pacysko*, *šćipalčisko*, *włosanisko*, *žabrisko*, (r.n.): *hordlisko*, *kopyćisko*, *křidlisko*, *pjerisko*, *ramjenisko*, *wušisko*,

5) nazwy osobowe (40),
w tym nazwy ogólne (13):
a) PRKJM (r.m.): *hólčisko*, *mužisko*, (r.ż): *holčisko*, *žonisko*,
b) PRK (r.m.): *človječisko/človječisko*, (r.ż): *babisko*, *knjenisko*, *wosobisko*,
c) PR (r.m.): *knjezysko*,
d) PK (r.m.): *kadlisko/khadlisko*,
e) RK (r.m.): *khłopčisko*, *towaŕišisko*, (r.ż.): *syroćisko*,
nazwy pokrewieństwa (9):
a) PRK (r.m.): *dźědźisko*, *nanisko*, *synisko*, (r.ż.): *dźowčisko*,
b) RK (r.m.): *wótčisko*, *wujisko*, (r.ż.): *maćerisko*, *njewjesćisko*, *sotřisko*,
nazwy narodowe (5):
a) PRK (r.m.): *Cyganisko*, *Němčisko/Němcysko*, *Turčisko*, *Židźisko*,
b) PK (r.m.) : *Włóšisko*,
nazwy zawodowe i godności (10):
a) PRK (r.m.): *mištrisko*, *pohončisko*,
b) PK (r.m.): *krawčisko*, *šosarisko*,
c) RK (r.m.): *kejžorisko*, *kowarisko*, *kralisko*, *tkalčisko*, *wotročisko*, (r.ż.): *šwalčisko*,
określenia pejoratywne (3):
a) PRK (r.m.): *kopolisko*,(r.ż.): *kurwisko*,
b) PK (r.ż.): *walawisko*,

6) nazwy pomieszczeń, budowli, zabudowań (36):
a) PRK (r.m.): *domisko*, *hrodźisko*, *khlěwisko*, *klóštrisko*, *krywisko*, *młynisko*, *mosćisko*, *prozysko*, *skhodźisko*, *stołpisko*, (r.ż.): *bróžnisko*, *budźisko*, *hródźisko*, *kěžisko/khěžisko*, *łubisko*, *murisko*, *sćěnisko*, *studźenisko*, *stwisko*, *wěžisko*, (r.n.): *woknisko*, (l.mn.): *wroćiska*,
b) PR (r.ż.): *korčmisko*, *pinčisko/pińčisko*, *wokenčisko*, (r.n): *twarjenisko*,
c) PK (r.m.): *wjelbisko*, RK (r.m.): *płoćisko*, *pósćisko*, *stanisko*, *wětrnisko*, (r.ż.): *cyrkwisko*, *kólnisko*, *stwicysko*, *zahrodźisko*, (l.mn.): *jasliska*,

7) nazwy narzędzi i ich części (37):
a) PRK (r.m.): *hozdźisko*, *nožisko*, *sekerčisko*, *serpisko*, *sochorisko*, (r.ż): *britwisko*, *čwejisko*, *kosysko*, *pilisko*, *sekerisko*, *wjertulisko*, (r.n.): *črjóslisko/čróslisko*, (l.mn.): *cypiska*, *widliska*,
b) PR (r.m.) *łopačisko*, (r.ż.): *stupisko*, (l.mn.): *krosniska*, *nožičiska*, *pasliska*,
c) PK (r.m.): *šrubisko*, (r.ż.): *brónisko*, *ćerlisko/ćedlisko*, *špodźisko*, *wudźisko*, (r.n.): *bidmisko*, *šidlisko*, *wlečwisko*,
d) RK (r.m.): *česačisko*, *kołwroćisko*, *łopačisko*, *płužisko*, *přaslenisko*, (r.ż.): *pěsćisko*, (r.n.): *radlisko*, *toporisko*, *wějadlisko*, *wrjećenisko*,

8) nazwy jedzenia i napojów (26):
a) PRK (r.m.): *cokorisko*, *kofejisko/khofejisko*, *łojisko*, *mjedźisko*, *palenčisko*, *sadźisko*, *twarožčisko*, *twarožisko*, *tykančisko*, *wolijisko*, (r.ż.): *całćisko*, *smjetanisko*, (r.n.): *sadlisko*,
b) PR (r.m.): *šwjerčisko*, (r.n.): *mjasysko*, *winisko*, (l.mn.): *drožděiska*,
c) PK (r.ż.): *selisko*, (r.n.): *piwisko*,
d) RK (r.m.): *mošćisko*, *napojisko*, *połćisko*, *popjerisko*, *sydrisko*, (r.n.): *jejisko*, *mlóčisko/mlokisko*,

9) nazwy określające fizjograficznie i topograficznie teren (28):
   a) PRKM (r.m.): *jězorisko*, *kamjenisko*, (r.n.): *bahnisko*,
   b) PRK (r.m.): *lěsysko*, *pěsčisko*, (r.ż.): *hlinisko*, *horisko*, *kupisko*, *łučisko*, *pastwisko*, *skalisko*, *trawisko*, *wodźisko*,
   c) PR (r.m.): *khołpisko*, (r.ż.): *smazysko*, (r.n.): *tymjenisko*,
   d) PK (r.m.): *brodźisko*, (r.ż.): *runinisko*, *skalinisko*, (r.n.): *polisko*,
   e) RK (r.m.): *dolisko*, *haćisko*, (r.ż.): *holisko*, *pusćinisko*, (r.n.): *ladźisko*, *morisko*, *tonidlisko*, *žórlisko*,
10) nazwy związane z pogodą i zjawiskami atmosferycznymi (16):
   a) PRK (r.m.): *sněžysko/sněžisko*, *wětrisko/wětřisko*, *wichorisko*, (r.ż.): *łužisko*, *mhlisko*, *mróčelisko*, *sepisko*, *tučelisko*, *zymisko*, (l.mn.): *zeriska*,
   b) PR (r.m.): *lodźisko*, *mrózysko*,
   c) RK (r.m.): *dešćisko*, *powětřisko*, *prochisko*, (r.n.): *wjedrisko*,
11) imiona (8):
   a) PRK (r.m.): *Jakubisko*, *Pětrisko*, (r.ż.): *Madlenisko*,
   b) PK (r.ż.): *Hańžisko*, *Lejnisko*,
   c) RK (r.m.): *Janisko*, *Jurisko*, (r.ż.): *Marisko*,
12) nazwy związane z chorobami (11):
   a) PRK (r.m.): *trupisko*, (r.ż.): *błuznisko*, *kwěkańcysko*,
   b) PR (r.m.): *brjodźisko*,
   c) PK (r.ż.): *šmarisko*, *wuhrisko*, *žałbisko*,
   d) RK (r.m.): *kašelisko*, (r.ż.): *ranisko*, *wumpjerisko*, (r.n.): *jětrisko*,
13) nazwy odzieży i ich części (23):
   a) PRK (r.m.): *kłobučisko*, *płašćisko*, *rjemjenisko*, *stupnisko*, (r.ż.): *suknisko*, (l.mn.): *kolowiska/kholowiska*,
   b) PR (r.m.): *pasysko*, *škórnisko*, (r.ż.): *slisko*, (l.mn.): *sliska*,
   c) PK (r.m.): *kabaćisko*, *kornarisko/khornarisko*, *šórcušisko*, *tykačisko*, (r.ż.): *falisko*, *kapisko/khapisko*, *kholowisko*,
   d) RK (r.m.): *kožuchisko*, *wopončisko*, (r.ż.): *košlisko*, *nohajčisko*, *pódušisko*, (l.mn.): *šaćiska*,
14) nazwy broni i ich części (10):
   a) PRK (r.m.): *šipisko*, (r.ż): *brjeńdźisko*, *trunisko*, *třělbisko*, *tyłowisko*,
   b) PR (r.m.): *kłočisko*,
   c) PK (r.m.): *škićisko*,
   d) RK (r.m.): *brónisko*, *tesačisko*, *wobłučisko*,
15) nazwy czynności (6):
   a) PRK (r.m.): *spěwisko*, (r.n.): *dejwisko*, *spanisko*,
   b) PK (r.n.): *tepjenisko*,
   c) RK (r.ż.): *kaznisko*, *wučbisko*,
16) pierwiastki chemiczne, metale (7):
   a) PRK (r.m.): *wołojisko*, *worclisko*, (r.n.): *slěbrisko*, (r.n.): *wuhlisko*,
   b) PR (r.n.): *železysko*,
   c) PK (r.m.): *cynisko*,
   d) RK (r.n.): *wapnisko*,
17) pojazdy (7):
   a) PRK (r.m.): *čołmisko*, (r.ż): *łódźisko*,
   b) PR (r.m.): *wozysko*, (r.n.): *kolesysko*,
   c) PK (r.ż.): *wjesličisko*,
   d) RK (r.ż.): *karisko*, (l.mn.): *saniska*,

18) nazwy miejsc (10):
   a) PRK (r.m.): *dworisko*, (r.ż.): *winičisko*, (r.n.): *měsćisko*, *sydlisko*, *šćernisko*, *torhošćisko*,
   b) PR (r.m.): *brjozysko*, (r.ż.): *mjezysko*, *wsysko*,
   c) RK (r.n.): *kublisko*,
19) wydzieliny (3):
   a) PRK (l.mn.): *sliniska*,
   b) RK (r.m.): *poćisko*, *wózhorisko*,
20) instrumenty muzyczne (4):
   a) PRK (r.m.): *bubonisko*, (r.ż.): *pišćelisko*,
   b) PK (r.ż.): *trubičisko*,
   c) RK (r.ż.): *tulawisko*,
21) nazwy abstrakcyjne (10):
   a) PRK (r.m.): *sonisko*, (r.ż.): *křiwdźisko*, *swobodźisko*, *winisko*, (r.n.): *wjeselisko*, *žiwjenisko*,
   b) PR (r.ż.): *čwělisko/čwilisko*, *nuzysko*,
   c) RK (r.m.): *woporisko*, (r.ż.): *škodźisko*,
22) pieniądze (3):
   a) PRK (r.m.): *krošisko*,
   b) PR (r.m.): *pjenjezysko*,
   c) PK (r.m.): *tolerisko*,
23) tkaniny (4):
   a) PRK (r.m.): *somoćisko*, (r.ż.): *wołmisko*,
   b) PR (r.ż.): *židźisko*,
   c) PK (r.ż.): *bawłmisko/ba(w)łmisko*,
24) nazwy istot nadprzyrodzonych (6):
   a) PRKJ (r.m.): *djablisko*,
   b) PRK (r.m.) *čerćisko*,
   c) PR (r.m.): *djasysko*, *dušisko/duchisko*,
   d) PK (r.n.): *šerjenisko*,
   e) RK (r.m.): *přibohisko*,
25) inne (169):
   a) PRK (r.m.): *cyhelisko*, *čopisko*, *črjopisko*, *darisko*, *dymisko*, *klinisko*, *kołčisko*, *krajisko*, *krušisko/kruchisko*, *křudźisko/krjudźisko*, *kužolisko*, *lisćisko*, *nuhlisko*, *snopisko*, *stawisko*, *sučisko*, *swěćisko*, *sypisko*, *tydźenisko*, *wěnčisko/wěncysko*, *wjeršisko/wjerchisko*, *wohnisko*, *wósćisko/wósćisko*[14], *zamčisko/zančisko*, *zwonisko*, *žorćisko*, (r.ż.): *basnisko*, *bitwisko*, *brózdźisko*, *črjódźisko*, *dźěrisko*, *hromadźisko*, *hwězdźisko*, *klančisko*, *krjeńčisko*, *kromisko*, *krydźisko*, *kudźelisko*, *kudźerisko*, *kulisko*, *lapisko*, *papjerisko*, *pjelušisko/pjeluchisko*, *ryćinisko*, *skorpawisko*, *smolisko*, *stronisko*, *šćěpisko*, *šibjenčisko/šibjeńčisko*, *škrisko*, *tramisko*, *tworisko*, *waćisko*, *wěchisko/wěšisko*, *wiwlisko*, *włóžisko/włožisko*, *žerdźisko*, *žołmisko*, (r.n.): *brěmjenisko*, *drjewisko*, *kolisko*, *mjenisko*, *promjenisko*, *předźenisko*, *słowisko*, *stadlisko*, *swětlisko*, *wjezwisko/wjezysko*, *znamjenisko*,
   b) PR (r.m.): *hnojisko*, *kurisko*, *kusysko*, *tysacysko*, *wěšćisko/wěchćisko*, *žłobisko*, (r.ż.): *dušisko*, *hrisko*, *knižisko/knihisko*, *kolijisko*, *łaćisko*, *mzdźisko*, *nocysko*, *plu-*

[14] Tak w P za derywat od leksemu *wósk*.

wisko, *sekulisko/sek(u)lisko*, *šlapisko*, *wěcysko*, (r.n.): *dnisko*, *hownisko*, *synisko*, (l.mn.): *knihiska*,

c) PK (r.m.): *błudźisko*, *losysko*, *pohrjebisko*, *sćerbisko/sćeŕbisko*, *stupisko*, *šowisko*, *wječorisko*, *wobalisko*, *wuhonisko*, (r.ż.): *barbisko*, *ćmicysko*, *desćisko*, *jamisko*, *pjedźisko*, *skorpinisko/škorpinisko*, *słomisko*, *šnórisko*, *trubčisko*, *tunisko*, *wječerisko*, *wotawisko*, (r.n.): *haćenisko*, *twjelčisko*, (l.mn.): *pazdźeriska*,

d) RK (r.m.): *dypčisko*, *dźělisko*, *hłosysko*, *jědźisko*, *kadźisko*, *kehelisko*, *kijisko*, *klijisko*, *kónčisko*, *kórarisko/k(h)órarisko*, *kórčisko*, *křižisko*, *mazysko*, *něšporisko*, *plěchisko*, *prućisko*, *přešćipisko*, *pućisko*, *punćisko*, *retlisko*, *rjadźisko*, *rojisko*, *šćežorisko*, *wobjedźisko*, *wobrubisko*, *wołtarisko*, (r.ż.): *čarisko*, *krjepjelisko*, *kročelisko*, *krónisko*, *pěnisko*, *pokładnisko*, *radźisko*, *rěčisko*, *sadźisko*, *seršćisko*, *skibisko*, *sochisko/sošisko*, *srjódčisko*, *swěcysko/swěčisko*, *šćežčisko/sćežčisko*, *škał(o)bisko*, *šwipisko*, *tačelisko*, *twórbisko*, *zmohisko*, (r.n.): *hnězdźisko*, *łučwisko*, *płomjenisko*, *prawisko*, *ranisko*, (l.mn.): *wikiska*.

Ze względów semantycznych górnołużyckie derywaty augmentatywne nie są ograniczone do rzeczowników osobowych i przedmiotowych. Spowodowane jest to głównie tym, że te same wykładniki formalne pełnią funkcje ekspresywne i augmentatywne. Pojawiają się tu augmentativa od rzeczowników abstrakcyjnych: *swobodźisko* (: *swoboda* ‘wolność’), *wjeselisko* (: *wjeselo* ‘radość, uciecha’), *žiwjenisko* (: *žiwjenje* ‘życie’). W języku tego najmniejszego narodu słowiańskiego mogą pojawić się augmentativa od nazw pojęć wywołujących uczucia wzniosłe: *krajisko* (: *kraj*).

Szczególne są tu zgrubienia tworzone od pierwotnych *nomina actionis*, np. *spanisko* (: *spanje* ‘spanie, sen’), *tepjenisko* (: *tepjenje* ‘palenie, ogrzewanie’), *haćenisko* (: *haćenje* ‘hamowanie, tamowanie, wał, grobla’). Odnoszą się one jednak do znaczeń ukonkretnionych tych derywatów.

Liczne regularne formacje augmentatywne na *-isko* tworzy się od leksemów, które nie są pod względem słowotwórczym rozwinięte, np. *hribisko* (: *hrib* ‘grzyb’), *kadźisko* (: *kadź* ‘kadź’). Pojawiają się, choć rzadko augmentativa utworzone od formacji rozwiniętych słowotwórczo, np. przyrostkiem *-ak*: *česačisko* (: *česak* ‘grzebień’), *-ař*: *kowarisko* (: *kowař* ‘kowal’), *kuzłarisko* (: *kuzłař*), *-ba*: *wučbisko* (: *wučba* ‘nauka’), *twórbisko* (: *twórba* ‘ksztalt, postać, forma’).

Derywacji mogą towarzyszyć ucięcia sufiksów w podstawach, albo są to wypadki derywacji wymiennej: *wětrnisko* (: *wětrnik* ‘wiatrak’), *pokładnisko* (: *pokładnica* ‘kasa, skarbonka’), *husysko* (: *husyca* ‘gęś’), *włosanisko* (: *włosańca*/*włosanica* ‘włos koński’), *šćernisko* (: *šćerniščo* ‘ściernisko’).

Osobno należy traktować te pierwotne deminutiva, które stały się neutralnymi formacjami podstawowymi, zarówno pod względem oznaczenia rozmiaru, jak i zabarwienia stylistycznego, np. *psyčisko* (: *psyk*), choć jest też *psysko* (: *pos*), *pjeńčisko* (: *pjeńk* ‘pniak’) oraz te, które stały się leksemami o nowych wyspecjalizowanych znaczeniach, np. *twarožčisko* (: *twarožk* ‘ser żółty’ : *twaroh* ‘twaróg’). *Twarožk* jest to już zdrobnienie typu mutacyjnego.

Warto przyjrzeć się też charakterystyce fonetycznej materiału ze względu na wygłos wyrazu podstawowego. Jeśli temat wyrazu podstawowego kończy się spółgłoską twardą, najczęściej dodaniu formantu *-isko* towarzyszy alternacja spółgłoski twardej i miękkiej (czy zmiękczonej). Regularnie zachodzi ona przy tematach zakończonych na spółgłoski bilabialne: *b*, np. *dubisko* (: *dub* ‘dąb’), *p*, np. *snopisko* (: *snop* ‘snop’), *m*, np. *čołmisko* (: *čołm* ‘łódź, czółno’); dentalne: *d*, np. *dźědźisko* (: *dźěd* ‘dziadek’), *t*, np.

čerćisko (: *čert* ‘czart’); alweolarne: *n*, np. *boranisko* (: *boran* ‘baran’), *r*, np. *darisko* : *dar*.

Przy pozostałych tematach alternacja spółgłoski twardej i miękkiej nie jest zawsze konsekwentna. Mogą być wahania, nawet przy tych samych podstawach słowotwórczych. Widoczne to jest przy tematach zakończonych na spółgłoski welarne: *ch*, np. *krušisko/kruchisko* (: *kruch* ‘kawałek’), także bez alternacji: *mochisko* (: *moch* ‘mech’); *k* z alternacją: *bručisko* (: *bruk* ‘chrząszcz’), bez alternacji: *wačokiso* (: *wačok* ‘torba skórzana, plecak, walizka’); dentalne *c*, np. z alternacją: *hólčisko* (: *hólc* ‘chłopiec’), ale też z alternacją lub bez: *palcysko/palčisko* (: *palc* ‘kciuk’); laryngalne *h* z alternacją *h* : *ž*: *twarožisko* : *twaroh* ‘twaróg’, też z alternacją spółgłosek twardych *h* : *z*, np. *prozysko* (: *próh* ‘próg’) oraz bez alternacji: *rohisko* (: *róh* ‘róg’).

Alternacja nie występuje przy tematach zakończonych na dentalne *s*, *z*, np. *lěsysko* (: *lěs* ‘las’), *mazysko* (: *maz* ‘smar’).

Można dostrzec wyraźną tendencję, że alternacja nie występuje lub widoczne są wahania w jej występowaniu, kiedy spółgłoska w wygłosie poprzedzona jest samogłoską, np. *kruch*, *moch*, *róh*, *wačok* (choć niekonsekwentnie, zob. *palc*), też w rodzaju żeńskim, np. *nocysko* (: *nóc* ‘noc’); też krótkie dwusylabowe podstawy w rodzaju nijakim, np. *licysko* (: *lico* ‘policzek’).

Pozostałe formanty augmentatywne w języku górnołużyckim to *-išćo* i *-dło*. Podobnie jak przy sufiksie *-isko*, rodzaj gramatyczny podstawy jest różny, natomiast forma narzucona przez przyrostki *-išćo*, *-dło* wyznacza w zasadzie jeden rodzaj gramatyczny – rodzaj nijaki.

II. Formant *-išćo*

Formant *-išćo* jest wielofunkcyjny, pełni głównie funkcję lokatywną. Najproduktywniejszy jest w tworzeniu apelatywnych nazw miejsc. Tadeusz Lewaszkiewicz w swojej pracy odnotował 337 tego typu nazw z formantem *-išćo*/*-yšćo*.[15] Poza tym formant *-išćo* tkwi w pewnej liczbie *nomina instrumenti*, są to nazwy uchwytów.

H. Šewc[16] stwierdza, że słowa z formantem *-išćo* mają dziś przeważnie już znaczenie konkretnego przedmiotu bez powiększającego znaczenia, np. *hadrješćo* ‘ścierka’, *poslešćo* ‘pierzyna’, *rubišćo* ‘chustka na głowę’, *sadlešćo* ‘smalec’, *sydlišćo* ‘osada’. Wśród augmentatiwów wylicza tylko: *holčišćo*, *žonišćo*. M. Krječmar[17] oprócz tych przykładów wymienia tylko *hólčišćo*.

Ze słowników wyekscerpowałam 19 przykładów nazw ekspresywnych z formantem *-išćo*, z tekstów literackich dwa. 11 z nich ma też wariant ekspresywny na *-isko*. Wśród rzeczowników osobowych występują: *holčišćo* (Šewc, Krječmar), *hólčisko* (Krječmar), *žonišćo/žonisko* (Šewc, Krječmar, K, R, J, M) oraz 2 imiona: *Janišćo/Janisko* (K), *Lejnišćo/Lejnisko* (R), wśród nazw zwierząt: *jałojčišćo/jałojčisko* (: *jałojca* ‘jałówka’) (K), *psyčišćo/psyčisko* (Brězan), *rjebliščo* (: *rjebłak* ‘zwierzę z wystającymi żebrami’) (R), *zwěrišćo/zwěrisko* (: *zwěrjo*) (R); wśród rzeczowników nieżywotnych (11): *brjohišćo/brjozysko* (: *brjóh*) ‘brzeg, plaża’(K); *brjušišćo/brjušisko* (: *brjuch* ‘brzuch’) (R), *budźišćo/budźisko* (: *buda* ‘buda’) (R), *hałuzyšćo/hałuzysko* (: *hałuza* ‘gałąź’) (R), *łoži-*

[15] Zob. T. Lewaszkiewicz, *Słowotwórstwo* [...], s. 47.
[16] Zob. H. Šewc, *Gramatika* [...], s. 94.
[17] Zob. M. Krječmar, *Tworjenje* [...], s. 40.

šćo/łožisko (: *łožo* ‘łóżko’) (KRJ), *škórnišćo* (: *škórń* ‘but’) (R), *trjenišćo* (: *trjenje* ‘ręcznik’) (R), *wanišćo/wanisko* (: *wań/wanja* ‘wanna’) (K), *wichorišćo/wichorisko* (: *wichor* ‘wicher, burza, wichura’) (KJ), *žłobišćo/žłobisko* (: *žłob* ‘rynna, żłób, koryto’) (R). Oto przykłady użyć w tekstach literackich:

„Ty psyčišćo!” křipješe holca, *zuby zakusnjene*, *jeho włosy wona njepušći.* (Brězan)
Ty sy kus holčiska, *hólčiska*, *žonišća*, *mužiska etc!* (R)

W tych wykrzyknieniach funkcja pejoratywna derywatów *psyčišćo*, *žonišćo* jest wyraźnie wyeksponowana.

Ně, *nětko je kónc ze wšěm*, *z tym žonišćom a z tym štabikowanjom.* (Budar)

Zauważyć można, że w dokonanym przeglądzie formacji na *-išćo* znalazły się formacje dwuznaczne. Dwuznaczność ta jest wynikiem wielofunkcyjności przyrostka *-išćo*. Derywaty te mogą być rozumiane jako formacje ekspresywne, jak i lokatywne. T. Lewaszkiewicz w swojej pracy odnotował *łožišćo* ‘warstwa, pokład’[18] (: *łožo* ‘złoże’), nazwa ekspresywna *łožišćo* to ‘großes, mißfälliges Bett’, *brjohišćo* ‘brzeg, plaża’[19], ale też augmentativum ‘großes, mißfälliges Ufer’, *žłobišćo* lokatywnie ‘koryto rzeki’[20], augmentatywnie ‘große Rinne’ ‘rynna, żłób, koryto’. Istnieje też lokatywne *zwěrinišćo* ‘zwierzyniec’.[21]

III. Formant *-dło*

Šewc wymienia: *kočidło*, *psyčidło*, *žonidło* i stwierdza, że w tych słowach pejoratywne znaczenie ma przewagę nad augmentatywnym.[22] Krječmar wymienia ponadto: *łažadło* (: *łažak* ‘1. łazik, włóczęga, 2. płaz, gad’) oraz *sróčidło* (: *sroka*) i wyraźnie podkreśla, że słowa te mają tylko pejoratywne znaczenie.[23]

Łącznie wyekscerpowałam 9 augmentatiwów tego typu, poza wymienionymi przykładami ze słownika Rězaka: *zymidło* (: *zyma* ‘zimno, chłód, zima’), *lěnidło* (: *lěnik/lěnjuch* ‘próżniak, leń’), *płomjenidło* (: *płomjo* ‘płomień’). Materiał ilustruje tylko jeden przykład z tekstu literackiego:

Feliks šćerčate ***budźadło*** *na poł jědnaćich nastaji a powěsny budźak do powětroweho wuhenja fyzikalneje rumnosće*. (Brězan)
Podstawową funkcją formantu *-dło* w języku górnołużyckim jest tworzenie *nomina instrumenti*, np. *čornidło*, *lětadło*, *ličidło*, *mydło*, *wozydło*.

Najbardziej produktywnym formantem wśród nazw augmentatywnych w języku górnołużyckim jest *-isko/-ysko* i właśnie ten przyrostek jest najbliższy typowej funkcji augmentatywnej. Pozostałe nieliczne wykładniki *-išćo* i bardzo rzadki *-dło* są nośnikami tylko nacechowania negatywnego.

---

[18] Zob. T. Lewaszkiewicz, *Słowotwórstwo* [...], s. 69.
[19] Zob. tamże, s. 69.
[20] Zob. tamże, s. 61.
[21] Zob. tamże, s. 58.
[22] Zob. H. Šewc, *Gramatika* [...], s. 94.
[23] Zob. M. Krječmar, *Tworjenje* [...], s. 40.

Poddałam analizie łącznie 776 augmentatiwów, w tym 746 derywatów na *-isko*, 21 na *-išćo*, 9 na *-dło*. Ze względu na często potencjalny charakter tego typu formacji, dane te mogą być przydatne tylko do ogólnej orientacji dotyczącej istniejących procesów słowotwórczych za pomocą których język górnołużycki tworzy różne typy derywatów augmentatywnych.

Indeks zarejestrowanych augmentatiwów[24]

I. Augmentativa występujące w pięciu słownikach (7):

1. PRKJM (7)
a) rodzaj męski (3):

hólčisko : hólc ‘chłopiec, młody mężczyzna’, mužisko : muž ‘mąż, mężczyzna’, psyčisko : psyk ‘pies’;

b) rodzaj żeński (2):

holčisko : holca ‘dziewczyna’, žonisko : žona ‘kobieta’;

c) rodzaj nijaki (2):

ćělisko : ćěło ‘ciało’, zwěrisko : zwěrjo ‘zwierzę’.

II. Augmentativa występujące w czterech słownikach (6):

1. PRKM (5)
a) rodzaj męski (3):

jězorisko : jězor ‘jezioro’, kamjenisko : kamjeń ‘kamień’, ptačisko : ptak ‘ptak’;

b) rodzaj nijaki (2):

bahnisko : bahno ‘bagno’, łožisko : łožo ‘łóżko’.

2. PRKJ (1)
a) rodzaj męski (1):

djablisko : djaboł ‘diabeł’.

III. Augmentativa występujące w trzech słownikach (329):

1. PRK (328)
a) rodzaj męski (137):

baćonisko : baćon ‘bocian’, boranisko : boran ‘baran’, bubonisko : bubon ‘bęben’, cokorisko : cokor ‘cukier’, Cyganisko : Cygan ‘Cygan’, cyhelisko : cyhel ‘cegła’, ćělčisko : ćělc ‘byk, buhaj’, čerćisko : čert ‘czart, diabeł’, čerwisko : čerw ‘robak, czerw’, člowje-

[24] Indeks augmentatiwów ułożony jest według zasad alfabetu polskiego. Zawiera on warianty fonetyczne formacji na *-isko*, zachowuje ortografię stosowaną w poszczególnych słownikach.

čisko P/človječisko RK : človjek/človjek ‘człowiek’, čołmisko : čołm ‘łódź, czółno’, čopisko : čop ‘czop, szpunt, zatyczka’, čŕjopisko : čŕjop ‘skorupa, czerep’, čworisko : čwor ‘kubeł, wiadro’, darisko : dar ‘dar, podarunek’, domisko : dom ‘dom’, dworisko : dwór ‘dwór, podwórze, dziedziniec’, dymisko : dym ‘dym’, dźećelisko : dźećel ‘koniczyna’, dźědźisko : dźěd ‘dziadek’, hadźisko : had ‘wąż’, hozdźisko : hózdź ‘gwóźdź’, hrabisko : hrab ‘grab’, hribisko : hrib ‘grzyb’, hrodźisko : hród ‘zamek, pałac, gród’, ječmjenisko : ječmjeń ‘jęczmień’, jerjejsko PRK/jerisko RK : jerjej/jerij ‘śledź’, jěžisko : jěž ‘jeż’, Jakubisko : Jakub ‘Jakub’, kalisko : kał ‘kapusta’, karpisko : karp ‘karp’, khlěwisko : khlěw ‘chlew’, khmjelisko : khmjel ‘chmiel’, khofejisko P/kofejisko RK : khofej/kofej ‘kawa’, klinisko : klin ‘klin’, klóštrisko : klóštr ‘klasztor’, kłobučisko : kłobuk ‘kapelusz’, kolijisko : kolij ‘rdest’, kołčisko : kołč ‘barć’, kołpisko : kołp ‘łabędź’, kopolisko : kopoł ‘gamoń, ciamajda’, korjenisko : korjeń ‘korzeń’, kótliško [sic!] P/kótlisko RK : kotoł ‘kocioł’, kózlisko : kozoł PRK ‘kozioł’, krajisko : kraj ‘kraj’, krěnisko P/khrěnisko RK : krěn/khrěn ‘chrzan’, krošisko : kroš ‘grosz’, krušisko PRK/kruchisko PR : kruch ‘kawałek, część, sztuka’, krywisko : kryw ‘dach’, křudźisko PRK/krjudźisko RK ‘bat, bicz’, kužolisko : kužoł ‘wir, odmęt, topiel’, kwěćisko : kwěć PRK/kwět R ‘kwiecie, kwiat’, lenisko : len ‘len’, lěsysko : lěs ‘las’, lisćisko : lisć P ‘liść’, lisćisko : list ‘list’, łojisko : łój ‘łój’, makojsko PRK/makisko R : mak ‘mak’, mištrisko : mišt(e)r ‘mistrz, majster’, mjedźisko : měd ‘miód’, młynisko : młyn ‘młyn’, mosćisko : móst ‘most’, nanisko : nan ‘ojciec’, Němčisko PRK/Němcysko PR : Němc ‘Niemiec’, nožisko : nóž ‘nóż’, nuhlisko : nuh(e)l ‘kąt’, palčisko PRK/palcysko PR : palc ‘kciuk’, palenčisko : palenc ‘wódka’, pawčisko : pawk ‘pająk’, pazorisko : pazor ‘pazur, szpon’, pěsčisko : pěsk ‘piasek’, Pětrisko PRK : Pětr ‘Piotr’, płašćisko : płašć ‘płaszcz’, pohončisko : pohonč ‘woźnica, furman’, prozysko : próh ‘próg’, psysko : pos ‘pies’, pucherisko : pucheŕ PR/pucher K ‘pęcherz’, pupisko : pup ‘pępek’, rapačisko : rapak ‘kruk’, rěblisko : rěbl PRK/rěbjel P ‘drabina’, rjemjenisko : rjemjeń ‘rzemień’, sadźisko : sad ‘col. owoce’, sekerčisko : sekerc ‘topór, siekiera’, serpisko : serp ‘sierp’, skhodźisko : skhód ‘schody’, skopisko : skop ‘baran’, snězysko PRK/sněžisko RK : sněh ‘śnieg’, snopisko : snop ‘snop’, sochorisko : sochor ‘dźwignia, drąg, łom’, somoćisko : somot ‘aksamit’, sonisko : són ‘sen, marzenie’, spěwisko : spěw ‘śpiew’, stawisko : staw ‘składnik, członek’, stólčisko : stólc ‘krzesło, stołek’, stolisko : stoł ‘siedzenie, krzesło, stołek’, stołpisko : stołp ‘słup, filar’, stupnisko : stupjeń ‘bucik, trzewik’, sučisko : suk ‘węzeł, supeł’, swěćisko : swět ‘świat’, synisko : syn ‘syn’, sypisko : syp ‘gruz, rumowisko’, šipisko : šip ‘strzała, trzpień, sworzen, kołek’, škórčisko : škórc ‘szpak’, tkhórisko : tkhór ‘tchórz’, tobačisko : tobak ‘tytoń, roślina tytoniu’, topolisko : topoł ‘topola’, tručisko : truk ‘strąk’, trupisko : trup ‘strup’, Turčisko : Turka PR/Tórka R/Turk K ‘Turek’, twarožčisko : twarožk ‘ser’, twarožisko : twaroh ‘twaróg’, tydźenisko : tydźeń ‘tydzień’, tykančisko : tykanc ‘ciastko, placek’, wěnčisko/wěncysko : wěnc ‘wieniec’, wětrisko PRK/wětřisko P : wětr ‘wiatr’, wichorisko : wichor ‘wicher, burza, wichura’, wjapřisko : wjapř ‘dzik, odyniec, dial.’, wjelbłudźisko : wjelbłud ‘wielbłąd’, wjelčisko : wjelk ‘wilk’, wjeŕšisko PK/wjeŕchisko RK ‘szczyt, wierzchołek’, wohnisko : woheń ‘ogień’, wolijisko : wolij ‘olej’, wolisko : woł ‘wół’, wołojisko : wołoj ‘ołów’, worclisko : worcl ‘stal’, worješisko : worjech ‘orzech’, wósćisko [sic!] P/wóščisko RK : wósk ‘wosk’, wrjosysko P/wrjósysko RK : wrjós ‘wrzos’, wroblisko : wrobl ‘wróbel’, zaječisko : zajac ‘zając’, zamčisko RK/zančisko P ‘zamek, zamknięcie drzwi’, zubisko : zub ‘ząb’, zwonisko : zwón ‘dzwon’, Židźisko : Žid ‘Żyd’, žołdźisko : žołdź ‘żołądź’, žorćisko : žort ‘żart’;

b) rodzaj żeński (150):

babisko : baba ‘baba’ PR ‘akuszerka; ciasto, babka’ PR, basnisko : baseń ‘wiersz, poemat’, bitwisko : bitwa ‘bitwa’, błuznisko : błuzna ‘blizna’, britwisko : britej ‘brzytwa’, brjeńdźisko : brjeńda ‘ostrze szabli’, brózdźisko : brózda ‘bruzda’, bróžnisko : bróžeń/bróžnja ‘stodoła’, budźisko : buda ‘buda’, całćisko : całta ‘bułka’, cedrisko : cedra ‘cedr’, cyblisko : cyb(u)la ‘cebula’, čmjelisko : čmjeła ‘trzmiel’, črjódźisko : črjóda ‘wielka ilość, stado, trzoda, tłum’, čwejisko : čweja ‘więcierz’, čwicysko PRK/čwičisko R : čwica ‘beczka od piwa, kadź’, dóńcysko P/dóńčisko RK : dóńca ‘beczka’, dźěrisko : dźěra ‘dziura’, dźowčisko : dźowka ‘córka, służąca’, hlinisko : hlina ‘glina’, hłowisko : hłowa ‘głowa’, horisko : hora ‘góra’, hromadźisko : hromada ‘kupa, gromada’, hródźisko : hródź ‘stajnia, obora’, husańčisko : husańca ‘gąsienica’, husysko : husyca PK/hus(yc)a R ‘gęś’, hwězdźisko : hwězda ‘gwiazda’, ješćelčisko : ješćelca ‘jaszczurka’, kadźisko : kadź ‘kadź’, kněžisko PK/kěžisko R : kněža/kěža ‘dom, sień’, khójnisko : khójna ‘sosna’, klančisko : klanka ‘lalka, kukiełka’, knjenisko : knjeni ‘pani’, koblisko : kobła ‘kobyła, klacz’, kočisko : kóčka ‘kot, kotka’, kosysko : kosa ‘kosa’, krjeńčisko : krjeńca ‘piętka (chleba)’, krodawisko : krodawa ‘ropucha’, kromisko : kroma ‘brzeg, skraj, kant’, krušwisko : krušej ‘gruszka’, kruwisko : kruwa ‘krowa’, krydźisko : kryda ‘kreda’, křinisko : křinja ‘lada’, křińčisko : křinca ‘puszka, maselniczka’, křiwdźisko : křiwda ‘krzywda, niesprawiedliwość’, kudźelisko : kudźel ‘kądziel’, kudźerisko : kudźeŕ ‘lok, kędzior’, kulisko : kula ‘kula, guz, bryła, gruda’, kunisko : kuna ‘kuna’, kuntworisko : kuntwora ‘komar’, kupisko : kupa ‘wyspa’, kurotwisko P/kur(w)otwisko PR/kurwoćisko R : kurotwa/kurotej /kur(w)otwa ‘kuropatwa’, kurwisko : kurwa ‘kurwa, prostytutka’, kwačisko : kwaka ‘hak, jarzmo’, kwěkańcysko : kwěkańca ‘bolesna otwarta rana’, lapisko : lapa ‘szmata, łata’, ledźbisko : ledźba ‘lędźwie, polędwica’, lipisko : lipa ‘lipa’, łódźisko : łódź ‘okręt, statek’, łubisko : łubja ‘sala, hala, strych’, łučisko : łuka ‘łąka’, łužisko : łuža ‘kałuża’, łžičisko : łžica ‘łyżka’, Madlenisko : Madlena ‘Magdalena’, malenisko : malena ‘malina’, mhlisko : mhła ‘mgła’, morchwisko : morchej ‘marchew’, mróčelisko : mróčel ‘chmura’, murisko : murja ‘mur’, mušisko PK/muchisko RK : mucha ‘mucha’, myšisko : myš ‘mysz’, papjerisko : papjera ‘papier’, pastwisko : pastwa ‘pastwisko, wygon’, pičelisko : pičel ‘beczka, baryłka’, pilisko : piła ‘piła’, pišćelisko : pišćel ‘piszczałka w organach’, pjećisko : pjata ‘pięta’, pjeluišisko P/pjeluchisko RK : pjelucha ‘pielucha’, pónwisko : pónoj ‘patelnia’, rančisko : ranca ‘świnia, maciora’, retkwisko : retkej ‘rzodkiew’, rěpisko : rěpa ‘burak’, ričisko : rić ‘tyłek, pośladek’, rostlinisko : rostlina ‘roślina’, róžisko : róża ‘róża’, ručisko : ruka ‘ręka’, rybisko : ryba ‘ryba’, ryćinisko : ryćina ‘rycina, miedzioryt’, sćěnisko : sćěna ‘ściana’, sćinisko : sćina ‘trzcina, sitowie’, sepisko : sep PRK/sepica K ‘zaspa śnieżna’, sekerisko : sekera ‘siekiera’, sornisko PR/sernisko RK : sorna/serna ‘sarna’, skalisko : skała ‘skała’, skorpawisko : skorpawa ‘muszla, skorupa’, slowčinisko : slowčina ‘śliwa’, slowčisko : slowka ‘śliwka’, smjetanisko : smjetana ‘śmietana’, smolisko : smoła ‘smoła’, solotwisko : solotej ‘sałata’, sróčisko : sroka ‘sroka’, stopisko : stopa ‘stopa’, stronisko : strona ‘strona, okolica’, studźenisko : studźeń/studnia ‘studnia, zdrój’, stwisko : stwa ‘pokój, izba’, suknisko : suknja ‘spódnica, suknia’, swobodźisko : swoboda ‘wolność, swoboda’, sykorisko : sykora ‘sikora’, šćěćisko : šćěć ‘szczotka’, šćěpisko : šćěpa ‘polano’, šćučisko : šćuka ‘szczupak’, šibjenčisko P/šibjeńčisko RK : šibjenca/šibjeńca ‘szubienica’, škleńčisko : škleńca ‘szkło, szklanka’, šklisko : škla PR/šklica K ‘miska’, škrisko : škra ‘iskra’, tramisko : trama ‘okrąglak, polano, dźwigar, legar’, trawisko : trawa ‘trawa’, trubjelisko : trubjel ‘rura (piecowa)’, trunisko : truna ‘cięciwa (łuku), struna’, truskalčisko : truskalca ‘truskawka’, třělbisko : třělba ‘karabin, strzelba’, tuče-

lisko : tučel ‘tęcza’, twjelisko : twjela ‘ręcznik’, tworisko : twora ‘towar, wyrób’, tyłowisko : tyłowa ‘kołczan, sajdak’, waćisko : wata ‘wata’, wěchisko RK/wěšisko PK : wěcha ‘wiecha’, wěžisko : wěža ‘wieża’, winičisko : winica ‘winnica’, winisko : wina ‘wina’, wišnisko/wišenisko : wišnja/wišeń ‘wiśnia, czereśnia’, wiwlisko : wiwla ‘kosmyk, kędzior’, wjeŕbisko : wjeŕba ‘wierzba’, wjertulisko : wjertula ‘śruba’, wjewjerčisko : wjewjerca ‘wiewiórka’, włóžisko : włóža ‘bruzda (wodna)’, wobručisko : wobruč ‘obręcz, opona’, wodźisko : woda ‘woda’, wołmisko : wołma ‘wełna’, wowčisko : wowca ‘owca’, wosobisko : wosoba ‘osoba’, wrónisko : wróna ‘wrona’, wudrisko : wudra ‘wydra’, wutrobisko : wutroba ‘serce’, zymisko : zyma ‘zimno, chłód, zima’, žabisko : žaba ‘żaba’, žerchwisko : žerchej ‘nasturcja, rzeżucha’, žerdźisko : žerdź ‘żerdź, tyka, drąg’, žołmisko : žołma ‘fala’;

c) rodzaj nijaki (35):

brěmjenisko : brěmjo ‘ciężar’, čolisko : čoło ‘czoło’, čŕjóslisko K/čróslisko PR : čŕjósło/črósło ‘krój pługowy, trzósło’, ćelisko : ćelo ‘cielę’, dejwisko : dejwo ‘udój, wydój’, drjewisko : drjewo ‘drzewo, drewno’, jadrisko : jadro ‘ziarno, pestka’, kolisko : koło ‘koło’, licysko : lico ‘policzek’, mjenisko : mjeno ‘nazwisko’, měsćisko : město ‘miasto, miejsce, miejscowość’, promjenisko : promjo ‘promień’, předźenisko : předźeno ‘przędza’, rjeblisko : rjebło ‘żebro’, sadlisko : sadło ‘sadło, smalec’, slěbrisko : slěbro ‘srebro’, słowisko : słowo ‘słowo’, spanisko : spanje ‘spanie, sen’, stadlisko : stadło ‘stado, trzoda’, stwjelčisko : stwjelco ‘źdźbło, trawka’, swětlisko : swětło ‘światło’, sydlisko : sydło ‘siedzenie, miejsce do siedzenia’, šćernisko : šćerń ‘ścierń’, torhošćisko : torhošćo ‘targowisko, rynek’, wjeselisko : wjeselo ‘radość, uciecha’, wjezwisko PR/ wjezysko K : wjezwo/wjezmo ‘ładunek, fracht’, wočisko : woko ‘oko’, wojisko : wojo ‘dyszel’, woknisko : wokno ‘okno’, wuhlisko : wuhlo ‘węgiel’, wumjenisko : wumjo ‘wymię’, zelisko : zelo/zele ‘ziele’, znamjenisko : znamjo ‘znak, znamię’, zornisko : zorno ‘ziarno’, zwjenisko : zwjeno ‘dzwono (u koła)’, žiwjenisko : žiwjenje ‘życie’;

d) liczba mnoga[25] (6):

cypiska : cypy ‘cep’, kholowiska PK/kolowiska R : kholowy/kolowy ‘spodnie’, sliniska : sliny ‘ślina, śluz’, widliska : widły ‘widły’, wroćiska : wrota ‘brama’, zeriska : zerja ‘zorza poranna, jutrzenka’.

2. PKJ (1)
a) rodzaj żeński (1):

žilisko : žiła ‘żyła’.

IV. Augmentativa występujące w dwóch słownikach (415):

1. PR (93)
a) rodzaj męski (30):

brjodźisko : brjód ‘wrzód’, brjozysko : brjóh ‘brzeg (rzeki)’, cycysko : cyc ‘fig. pierś kobiety’, djasysko : djas ‘demon, diabeł’, dušisko P/duchisko R : duch ‘duch’, hnojisko : hnój ‘gnój’, horncysko/hornčisko : hornc ‘garnek’, khołpisko : khołp ‘pagórek, wznie-

[25] W grupie augmentatiwów w liczbie mnogiej większość to są pluralia tantum, należą tu jednak augmentativa, które występują zwyczajowo tylko w liczbie mnogiej, np. *knihiska*.

sienie', kłočisko : kłok 'strzała', kłosysko P : kłós 'kłos', knjezysko : knjez 'pan', konisko : kóń 'koń', kurisko : kur 'dym', kusysko : kus 'kęs, kąsek', lawisko : law 'lew', lodźisko : lód 'lód', mrózysko : mróz 'mróz', pasysko : pas 'pas', pjenjezysko : pjenjez 'pieniądz', rubisko : rub 'serweta, obrus', škórnisko : škórń 'but z cholewami, trzewik', šwjerčisko : šwjerč 'skwarek', tysacysko : tysac[26] 'tysiąc', wěšćisko/wěchćisko : wěšć/ wěchć 'wiecheć', wjazysko : wjaz 'wiąz', włosysko : włós 'włos', wobrazysko : wobraz 'obraz', wowsysko : wows 'owies', wozysko : wóz 'wóz', žłobisko : žłob 'koryto, żłób';

b) rodzaj żeński (37):

brězysko : brěza 'brzoza', čwělisko R/čwilisko P : čwěla/čwila 'plaga, klęska, utrapienie', dušisko : duša 'dusza', hałozysko P/hałuzysko R : hałoza/hałuza 'gałąź', hrisko : hra 'gra', knižisko PR/knihisko R : kniha 'książka', kobjelisko : kobjel 'kosz z pałąkiem', kolijisko : kolija 'koleina, tor kolejowy', korčmisko : korčma 'karczma', kozysko : koza 'koza', krušenisko : krušeń 'grusza', łaćisko : łata 'łata', łopaćisko : łopata 'łopata', mjezysko : mjeza 'granica, miedza', molisko : mola/mól[27] 'mól', mzdźisko : mzda 'pensja, zapłata', nocysko : nóc 'noc', nozysko : noha 'noga', nuzysko : nuza 'bieda, nędza', pinčisko P/pińčisko R : pinca 'piwnica', pluwisko : pluwa 'plewy', pomjedźisko : pomjedź 'bot. mączak', pšeńčisko PR/pšeničisko P : pšeńca/pšenica 'pszenica', sekulisko P/sek(u)lisko R : sekula/sek(u)la 'kokarda, pętla', slisko : sla 'szelka', smazysko : smaha 'ugór, odłóg', stupisko : stupa 'ubijak, tłuczek, stępor', šipisko : šipa 'niedojrzałe pióro, dudka', šlapisko : šlapa 'pajda (chleba, placka)', trućisko : truta 'indyczka', wěcysko : wěc ' rzecz, sprawa', wjesličisko : wjeslica 'galera', wokeńčisko : wokeńca 'okiennica', wosysko : wosa 'osa', wólšisko : wólša 'olcha, olsza', wsysko : wjes 'wieś', židźisko : žida 'jedwab';

c) rodzaj nijaki (15):

čelesnisko : čelesno 'szczęka', dnisko : dno 'dno, grunt, spód', hownisko : howno 'gówno', kolesysko : koleso 'rower', lisćisko : lisćo/lisće 'liście, listowie', mjasysko : mjaso 'mięso', plecysko : pleco 'udziec, udo', prosysko : proso 'prosię', symjenisko : symjo 'nasienie', synisko : syno 'siano', tymjenisko : tymjo 'bagno, topiel', twarjenisko : twarjenje 'budynek, budowla', winisko : wino 'wino', železysko : železo 'żelazo', žićisko : žito 'zboże';

d) liczba mnoga (10):

drožďźiska : drožďźe 'drożdże', jatriska : jatra 'wątroba', khałdoniska P/kałdoniska R : khałdony/kałdony 'flaki', knihiska : knihi 'książki', konopiska : konopje 'konopie', krosniska : krosna 'krosna', kuriska : kury 'kury', nožičiska : nožicy 'nożyce', pasliska : pasle 'łapka, pułapka (na myszy)', sliska : slě 'szelki'.

2. PK (108)
a) rodzaj męski (42):

---

[26] Rzeczowniki traktuję jako klasę leksemów mających kategorię fleksyjną przypadka i nie mających kategorii fleksyjnych rodzaju, należy tu więc tradycyjny liczebnik *tysiąc*.

[27] Przy wariantach rodzajowych w kwalifikacji jako podstawową ujęto formę występującą w słownikach na pierwszym miejscu.

błudźisko : błud ‘błąd’, bowisko : bow ‘wiadro’, brodźisko : bród ‘bród, mielizna’, brjušisko : brjuch ‘brzuch’, bučisko : buk ‘buk’, cynisko : cyn ‘cyna’, dubisko : dub ‘dąb’, ješćerisko K/ješćeŕisko P : ješćeŕ P ‘żmija’/ ješćel K ‘jaszczur’, kabaćisko : kabat ‘kabat, surdut, tużurek’, kadlisko K/khadlisko P : kadla/khadla ‘(silny) chłop’, kamorisko K/khamorisko P : kamor K/khamor P ‘szafa’, knoćisko : knot ‘kret’, kobołčisko : kobołk ‘czosnek’, korbisko : korb ‘kosz’, kornarisko K/khornarisko : kornaŕ K/khornaŕ P ‘kołnierz’, krawčisko : krawc ‘krawiec’, losysko : los ‘los (na loterii)’, mjetelisko : mjetel ‘motyl’, piskorisko : piskor ‘piskorz’, pohrjebisko : pohrjeb ‘pogrzeb’, sćerbisko PK/sćeŕbisko K sćerb/sćeŕb ‘padlina, ścierwo’, srokopjelisko : srokopjel ‘ornit. dzierzba’, stupisko : stup ‘krok, stąpnięcie’, šeršenisko : šeršeń ‘szerszeń’, škićisko : škit ‘tarcza’, šmrěčisko : šmrěk ‘świerk’, šowisko : šow ‘szew’, šrubisko : šrub ‘śruba’, šórcušisko : šórcuch ‘fartuch’, šosarisko : šosaŕ ‘rządca, inspektor (w majątkach ziemskich)’, štomisko : štom ‘drzewo’, talerisko : taleŕ ‘talerz’, tolerisko : toleŕ ‘talar’, trónisko : trón ‘tron’, tykačisko : tykač ‘pończocha bez skarpety’, wjapřisko : wjapř ‘dial. dzik, odyniec’, wječorisko : wječor ‘wieczór’, wjelbisko : wjelb ‘sklepienie’, Włóšisko : Włoch ‘Włoch’, wobalisko : wobal ‘okrycie, owinięcie’, wóslisko : wosoł ‘osioł’, wuhonisko : wuhon ‘wygon’;

b) rodzaj żeński (53):

barbisko : barba ‘barwa, kolor’, barmisko : barma ‘brzana (ryba)’, bawłmisko P/ba(w)łmisko K : ba(w)łma ‘bawełna’, bělisnisko : bělizna ‘miska, czara’, běrnisko : běrna ‘kartofel’, brodźisko : broda ‘broda’, brónisko : bróna ‘brona’, ćerlisko PK/ćedlisko K : ćerlica/ćedlica ‘cierlica, międlica, tarlica’, ćmicysko : ćmica ‘(zupełna) ciemność’, datlisko : datla ‘daktyl’, desćisko [sic!] : deska ‘deska’, dynisko : dynja ‘melon, ogórek’, falisko : fala ‘fartuch’, Hańžisko : Hańža ‘Agnieszka’, hilisko : hila ‘dziec. koza’, hnidźisko : hnida ‘gnida’, hubisko : huba ‘usta, gęba’, jabłonisko : jabłoń ‘jabłoń’, jamisko : jama ‘jama, nora’, khapisko P/kapisko K : khapa/kapa ‘czepek, czepiec’, kholowisko : kholowa ‘nogawka (u spodni)’, krokawisko : krokawa ‘ropucha’, Lejnisko : Lejna ‘Magdalena’, mrowisko : mrowja ‘mrówka’, pjedźisko : pjedź ‘pięć’, runinisko : runina ‘równina’, selisko : sel ‘sól’, skalinisko : skalina ‘skalisty grunt, skała podwodna’, skorpinisko/škorpinisko : skorpina/škorpina ‘łupina, skorupa’, słomisko : słoma ‘słoma’, smoržisko : smorža/smorž ‘smardz’, sowisko : sowa ‘sowa’, škřěkawisko : škřěkawa ‘sójka’, šmarisko : šmara ‘blizna, szrama’, šnórisko : šnóra ‘sznur, taśma’, špodźisko : špoda ‘łopata, rydel’, štandźisko : štanda ‘stągiew’, šwindźisko : šwinda ‘kobiałka, opałka (do obroku)’, trubčisko : trubka ‘fajka’, trubičisko : trubica ‘muz. obój’, třepjelčisko : třepjelca ‘bot. drżączka średnia’, třěšnisko : třěšeń/třěšnja ‘czereśnia’, tunisko : tuna ‘tona’, walawisko : walawa ‘prostytutka’, wječerisko : wječeŕ P/wječer K ‘kolacja’, wopičisko : wopica ‘małpa’, wotawisko : wotawa ‘otawa, potraw’, wólšinisko : wólšina ‘olszyna (las)’, wólžiwisko : wólžiwa ‘pokrzywa’, wudźisko : wuda ‘wędka’, wuhrisko : wuhra ‘wągier’, zwěrinisko : zwěrina ‘col. zwierzęta, zwierzyna’, žałbisko : žałba ‘maść’;

c) rodzaj nijaki (12):

bidmisko : bidmo ‘zasuwa, rygiel’, haćenisko : haćenje ‘hamowanie, tamowanie, tama, grobla’, łopjenisko : łopjeno ‘liść, arkusz papieru’, piwisko : piwo ‘piwo’, polisko : polo ‘pole’, sćehnisko : sćehno ‘udo, udziec’, swinisko : swinjo ‘świnia’, šerjenisko : šerjenje ‘straszenie, straszydło, upiór’, šidlisko : šidło ‘szydło’, tepjenisko : tepjenje ‘palenie, ogrzewanie’, twjelčisko : twjelco ‘szarfa’, wlečwisko : wlečwo ‘pętla, sidła’;

d) liczba mnoga (1):

pazdźeriska : pazdźerje ‘paździerze’.

3. RK (214)
a) rodzaj męski (105):

brónisko : bróń ‘broń’, bručisko : bru(n)k ‘chrząszcz’, česačisko : česak ‘grzebień’, čižisko : čižik ‘czyżyk’, dešćisko : dešć ‘deszcz’, dolisko : doł ‘dolina, wgłębienie’, dypčisko : dypk ‘punkt’, dźělisko : dźěl ‘część, udział’, haćisko : hat ‘staw (wodny)’, hawronisko : hawron ‘gawron’, hłosysko : hłós ‘głos’, hołbisko : hołb ‘gołąb’, Janisko : Jan ‘Jan’, jazyčisko : jazyk ‘język’, jěd́zisko : jěd ‘trucizna’, Jurisko : Jurij ‘Jerzy’, kadźisko : kad ‘gęsty dym’, karančisko : karan ‘dzban’, kašelisko : kašel ‘kaszel’, kehelisko : kehel ‘kręgiel’, kejžorisko : kejžor ‘cesarz’, keŕčisko : keŕk ‘krzak, krzew’, khłopčisko : khłopc ‘chłopiec, pachołek’, khribjećisko : khribjet ‘plecy, grzbiet’, khrymsćisko : khrymst ‘chrząstka’, kijisko : kij ‘kij’, klijisko : klij ‘klej’, klučisko : kluč ‘klucz’, kochćisko : kocht ‘wąs u kłosa’, kocorisko : kocor ‘kocur’, kołwroćisko : kołwrot ‘kołowrotek’, kostřančisko : kostřanc ‘bławatek, chaber’, košisko : koš ‘kosz’, kowarisko : kowař ‘kowal’, kožuchisko : kožuch ‘kożuch, futro’, kónčisko : kónc ‘ostry, spiczasty koniec’, kórarisko P/k(h)órarisko R : kórař/k(h)óraŕ ‘koral’, kórčisko : kórc ‘korzec’, kralisko : kral ‘król’, křižisko : křiž ‘krzyż’, łohćisko : łohć ‘łokieć’, łopačisko : łopač ‘szufla, łopata’, mazysko : maz ‘smar’, měchisko : měch ‘wór, miech’, mochisko : moch ‘mech’, mošćisko : móšt ‘moszcz’, naličisko : nalik ‘goździk’, napojisko : napoj ‘napój’, nĕšporisko : nĕšpor ‘nieszpory’, nohćisko : nohć ‘paznokieć’, nopisko : nop ‘czaszka’, panohćisko : panoht ‘racica, kopyto rozdwojone’, pjeńčisko : pjeńk ‘pniak’, plěchisko : plěch ‘łysina’, płoćisko : płót ‘płot’, płužisko : płuh ‘pług’, poćisko : pót ‘pot’, połćisko : połć ‘słonina’, popjerisko : popjeŕ R/popjer K ‘pieprz’, porsćisko : porst ‘palec’, powětřisko : powětr ‘powietrze’, pósćisko : póst ‘poczta’, prochisko : proch/próch ‘kurz’, prućisko : prut ‘rózga’, přaslenisko : přasleń ‘przezmian wrzeciona’, přešćipisko : přešćip ‘ostry dowcip, sarkazm’, přibohisko : přibóh ‘bożyszcze, bożek’, pućisko : puć ‘droga’, punćisko : punt ‘funt’, pyrisko : pyr ‘perz’, pyščisko : pysk ‘dziób, pysk’, račisko : rak ‘rak’, repuišisko : repuch ‘rozwidlająca się gałąź’, retlisko : retl ‘kij, pałka’, rjadźisko : rjad ‘rząd, szereg’, rjapisko : rjap ‘kręgosłup’, rohisko : róh ‘róg’, rojisko : rój ‘rój’, sknadźisko : sknadź ‘trznadel’, słodźisko : słód ‘słód, skiełkowane ziarno zbóż’, słonisko : słón RK/słon R ‘słoń’, sokolisko : sokolc/ sokoł ‘sokół’, stanisko : stan ‘namiot’, swjerčisko : swjerč ‘świerszcz’, sydrisko : sydr ‘ser (tarty)’, šćežorisko : šćežor ‘maszt’, tesačisko : tesak ‘szabla’, tkalčisko : tkalc ‘tkacz’, towaŕšisko : towaŕš ‘towarzysz’, tylisko : tył ‘kark’, wačokisko : wačok ‘torba skórzana, plecak’, wětrnisko : wětrnik ‘wiatrak’, wobjedźisko : wobjed ‘obiad’, wobłučisko : wobłuk ‘łuk’, wobrubisko : wobrub ‘rąbek, obszywka’, wołtarisko : wołtar R/wołtaŕ K ‘ołtarz’, wopončisko : woponc ‘klamra, sprzączka’, woporisko : wopor ‘ofiara’, wótčisko : wótc ‘przodek, pradziad, ojciec’, wotročisko : wotročk ‘parobek’, wózhorisko : wózhor ‘smark’, wuhorisko : wuhoŕ R/wuhor K ‘węgorz’, wujisko : wuj ‘wuj’, žrěbčisko : žrěbc ‘źrebię’;

b) rodzaj żeński (75):

citronisko/cytronisko : citrona/cytrona ‘cytryna’, cyrkwisko : cyrkej ‘kościół’, čaplisko : čapla ‘czapla’, čarisko : čara ‘linia, kreska’, delčisko : delčica ‘tablica’, dłónisko : dłóń ‘dłoń’, hablisko : habla ‘szyszka jodłowa’, holisko : hola ‘(rozległy, nizinny) las’, jałoj-

čisko : jałojca ‘jałowica, jałówka’, jědlisko : jědla ‘jodła, choinka’, jiwisko : jiw(in)a ‘wiklina, wierzba koszykarska’, karisko : kara ‘taczka, wózek’, kaznisko : kaznja/kazń ‘nakaz, rozkaz’, kićisko : kić ‘winogrono’, klamisko : klama ‘pysk, paszcza, morda’, kokošisko : kokoš ‘kokosza, kura’, kok(u)lisko : kok(u)la ‘kukułka’, kopřiwisko : kopřiwa ‘pokrzywa’, košlisko : košla ‘koszula’, kólnisko : kólnja ‘szopa, remiza’, kročelisko : kročel ‘krok, stąpnięcie’, krjepjelisko : krjepjel ‘kropla’, krónisko : króna ‘korona’, maćerisko : mać ‘matka’, Marisko : Marija ‘Maria’, marušisko : maruša ‘morwa (jagoda)’, matčisko : matka ‘królowa pszczół’, mutwisko : mutej/mutel ‘mątewka, kołotuszka’, njewjesćisko : njewjesta ‘narzeczona, panna młoda’, nohajčisko : nohajca ‘pończocha’, pacysko : paca ‘łapa’, pěnisko : pěna ‘piana’, pěsćisko : pěsta ‘ubijak, tłuczek, stępor’, pocpulisko : pocpula ‘przepiórka’, pokładnisko : pokładnica ‘kasa, skarbonka’, polčisko : polca ‘półka’, pódušisko : póduš ‘podeszwa, zelówka’, přěsadźisko : přěsada ‘sadzonka’, pstružisko : pstruha ‘pstrąg’, pusćinisko : pusćina ‘pustynia’, radźisko : rada ‘rada, porada’, ranisko : rana ‘rana’, rěčisko : rěč ‘mowa, język’, sadźisko : sada ‘zdanie’, seršćisko : seršć ‘szczeć, szczecina’, skibisko : skiba ‘pajda, skiba, kromka’, skorisko : skora ‘kora, skorupa’, sochisko/sošisko : socha ‘pal, słup’, sotřisko : sotra ‘siostra’, srjódčisko : srjódka ‘okruch, okruszyna’, stwicysko : stwica ‘przyległy pokój, gabinecik’, swěcysko R/swěčisko K : swěca ‘świeca’, syroćisko : syrota ‘sierota’, šćežčisko RK/sćežčisko R : šćežka/sćežka ‘ścieżka’, šćipalčisko : šćipalca ‘kleszcze raka’, škał(o)bisko : škał(o)ba ‘szpara, szczelina’, škodźisko : škoda ‘szkoda’, škorodwisko : škorodej ‘patelnia, tygiel’, šwalčisko : šwalča ‘szwaczka, krawcowa’, šwipisko : šwipa ‘gałązka, pręt, chabina’, tačelisko : tačel ‘plaster, kromka’, tobolisko : toboła ‘tobołek, torba, pudło’, trubisko : truba ‘rura piecowa’, tulawisko : tulawa ‘gwizdek, fujarka’, twórbisko : twórba ‘kształt, forma’, wačisko RK/wakisko R : waka ‘robak, wąż’, wanisko : wań/wanja ‘wanna’, wjechl(aw)isko : wjechl(aw)a ‘wachlarz’, włosanisko : włosańca/włosanica/włosanka ‘włosie końskie’, wotrohisko : wotroha ‘ostroga’, wučbisko : wučba ‘nauka’, wumpjerisko : wumpjera ‘wysypka, egzema’, wuzdźisko : wuzda ‘uzda’, zahrodźisko : zahroda ‘ogród’, zmohisko : zmoha ‘fala, bałwan’, žabrisko : žabra ‘oskrzela’;

c) rodzaj nijaki (30):

hnězdźisko : hnězdo ‘gniazdo’, hordlisko : hordło ‘wole, gardziel’, jabłučisko : jabłuko ‘jabłko’, jehnisko : jehnjo ‘jagnię, baranek’, jejisko : jejo ‘jajo’, jětrisko : jětro ‘krostka, pryszcz’, kopyćisko : kopyto ‘kopyto’, křidlisko : křidło ‘skrzydło’, kublisko : kubło ‘dobra, majątek’, ladźisko : lado ‘ugór’, łučwisko : łučwo ‘łuczywo’, mlóčisko K/mlokisko R : mloko ‘mleko’, morisko : morjo ‘morze’, mydlisko : mydło ‘mydło’, pjerisko : pjero ‘pióro’, płomjenisko : płomjo ‘płomień’, prawisko : prawo ‘prawo, uprawnienie’, radlisko : radło ‘radło’, ramjenisko : ramjo ‘ramię’, ranisko : ranjo/ranje ‘rano, ranek, poranek’, sedlisko : sedło ‘siodło’, sudowisko : sudowjo RK/sudobjo R ‘naczynie’, tonidlisko : tonidło ‘bagno, błoto’, toporisko : toporo ‘stylisko, toporzysko’, wapnisko : wapno ‘wapno’, wějadlisko : wějadło ‘szufla, wiejaczka (do zboża)’, wjedrisko : wjedro ‘pogoda’, wrjećenisko : wrjećeno ‘wrzeciono’, wušisko : wucho ‘ucho’, žórlisko : žórło ‘źródło, zdrój’;

e) liczba mnoga (4):

jasliska : jasla RK/jasle R ‘zagroda dla owiec’, saniska : sanje ‘sanie’, šaćiska : šaty ‘bielizna’, wikiska : wiki ‘targ’